YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

6 päivänä maaliskuuta 2003 *

Asiassa C-485/01,

jonka Tribunale civile e penale di Trento (Italia) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Francesca Caprini

vastaan

Conservatore Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura (CCIAA)

ennakkoratkaisun jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Wathelet sekä tuomarit D. A. O. Edward, A. La Pergola, P. Jann (esittelevä tuomari) ja S. von Bahr,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Caprini, edustajinaan avvocato A. Amadesi ja avvocato G. Vialli,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään M. Patakia ja A. Aresu,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 21.11.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Tribunale civile e penale di Trento on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 6.12.2001 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 14.12.2001, EY 234 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17; jäljempänä direktiivi) tulkinnasta.

2 Tämä kysymys on esitetty Caprinin ja Conservatore del registro delle imprese di Trenton (Trenton kaupparekisteriviranomainen, Italia) välisessä asiassa, jossa on kyse kauppaedustajien velvollisuudesta rekisteröityä mainittuun rekisteriin.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa säädetään yhdenmukaistamistoimenpiteistä, jotka kohdistuvat niihin jäsenvaltioiden lakeihin, asetuksiin ja hallinnollisiin määräyksiin, jotka koskevat kauppaedustajan ja tämän päämiehen välistä suhdetta.

4 Kuten direktiivin johdanto-osan toisesta ja kolmannesta perustelukappaleesta käy ilmi, direktiivin tarkoituksena on suojella kauppaedustajan etua suhteessa tämän päämieheen sekä kaupallisten sopimusten varmuutta ja helpottaa jäsenvaltioiden välistä tavarakauppaa lähentämällä näiden kaupallista edustusta koskevaa lainsäädäntöä. Näiden päämäärien saavuttamiseksi direktiivissä säädetään osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista (3—5 artikla), kauppaedustajan palkkiosta (6—12 artikla) sekä edustussopimuksen tekemisestä ja lakkaamisesta (13—20 artikla).

5 Italian 3.5.1985 annetussa laissa nro 204 (Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana nro 119, 22.5.1985, s. 3623) säädetään, että on perustettava kauppaedustajien rekisteri, johon niiden henkilöiden, jotka aikovat harjoittaa kauppaedustajan toimintaa, on pakko rekisteröityä hallinnollisen seuraamuksen uhalla. Kun italialainen tuomioistuin kysyi yhteisöjen tuomioistuimelta, onko direktiivi esteenä tämän lain säännöksille, joiden mukaan edustussopimusten pätevyyden edellytyksenä on se, että kauppaedustaja on merkitty erityiseen rekisteriin, yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa C-215/97, Bellone, 30.4.1998 antamansa tuomion (Kok. 1998, s. I-2191) 14 kohdassa, että direktiivin 13 artiklan 2 kohdasta — jossa jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus säätää, että edustussopimus ei ole pätevä, ellei sitä ole laadittu kirjallisesti — seuraa toisaalta, että direktiivin mukaan edustussopimusta eivät lähtökohtaisesti koske minkäänlaiset muotovaatimukset, mutta jäsenvaltioilla on kuitenkin mahdollisuus edellyttää kirjallista muotoa, ja toisaalta, että koska yhteisön lainsäätäjä on maininnut ainoastaan kirjallisen muodon edustussopimuksen pätevyyden edellytyksenä, se on säännellyt asiasta tässä säännöksessä tyhjentävästi. Jäsenvaltiot eivät saa asettaa muita edellytyksiä kirjallista muotoa koskevan vaatimuksen lisäksi. Yhteisöjen tuomioistuin päättelee saman tuomion 15 kohdassa, että kauppaedustajan merkitsemistä rekisteriin ei siten voida asettaa sopimuksen pätevyyden edellytykseksi.

6 Codice civilen (Italian siviililaki; jäljempänä siviililaki) 2188 §:ssä säädetään kaupparekisterin perustamisesta. Tietyntyyppisten yritysten tulee rekisteröityä siihen, kun taas mainitun lain 2083 §:n perusteella muille yrityksille, joihin kauppaedustajat kuuluvat, rekisteröityminen on vapaavalintaista. Asiakirjoista käy ilmi, että viimeksi mainittujen osalta rekisteröityminen palvelee ennen

kaikkea dokumentoinnin tarpeita ja kauppaedustajien toiminnan julkisuutta. Siviililain 2084 §:ssä säädetään, että erilaisten yritysten toiminnan harjoittamisen edellytyksistä säädetään lailla. Saman lain 2189 §:n mukaan rekisteriviraston tulee varmistua siitä, että "rekisteriin merkitsemisen edellyttämät lakisääteiset edellytykset täyttyvät".

Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymys

7 Pääasian asiakirja-aineistosta ilmenee, että Caprini teki 10.4.2001 hakemuksen Trenten kaupparekisteriin tullakseen merkityksi rekisterin luokkaan "pienyrittäjät" mainostilan myyntiä harjoittavana kauppaedustajana. Caprinia ei ollut tuolloin merkitty kauppaedustajien rekisteriin.

8 Kaupparekisteriviranomainen kieltäytyi 18.10.2001 tekemällään päätöksellä hyväksymästä Caprinin hakemusta, koska häntä ei ollut merkitty kauppaedustajien rekisteriin. Koska kaupparekisteriviranomaisen mukaan hakijan merkitseminen mainittuun rekisteriin on siviililain 2084 §:ssä tarkoitettu edellytys yritystoiminnan harjoittamiselle, tämän merkitsemisen tulee myös katsoa olevan sellainen saman lain 2189 §:ssä tarkoitettu lakisääteinen edellytys kaupparekisteriin merkitsemiselle, jonka täyttyminen rekisteriviranomaisen tulee tarkistaa ennen kuin merkintä tähän rekisteriin voidaan tehdä.

9 Giudice del registro (rekisterimerkintöjä koskevia riita-asioita käsittelevä tuomioistuin), johon Caprini valitti asiasta, hylkäsi 2.11.2001 antamallaan määräyksellä Caprinin valituksen. Caprini haki muutosta tähän määräykseen Tribunale civile e penale di Trentossa.

10 Tämä tuomioistuin on pohtinut edellä mainitussa asiassa Bellone annettuun tuomioon tukeutuen sitä, millainen mahdollinen epäsuora vaikutus tuolla tuomiolla on kaupparekisteriin merkitsemisessä. Yhteisöjen tuomioistuin on sen mukaan lausunut asiassa Bellone, että lakiin nro 204 perustuva edustussopimuksen pätemättömyys on ristiriidassa direktiivin kanssa, koska se rikkoo direktiivin pakottavaa säännöstä. Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa on sen mukaan ratkaistava, ovatko samat kansalliset säännökset ristiriidassa direktiivin kanssa myös sen vuoksi, että koska niiden mukaan jokaisen sellaisen henkilön, joka toimii tai haluaa toimia kauppaedustajana, on kirjoittauduttava kauppaedustajien rekisteriin, näissä säännöksissä asetetaan tämä sama edellytys välillisesti myös kaupparekisteriin merkitsemiselle.

11 Tässä tilanteessa Tribunale civile e penale di Trento on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko sellainen kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan kauppaedustajan merkitseminen kaupparekisteriin edellyttää kauppaedustajan merkitsemistä kauppaedustajien rekisteriin, ristiriidassa jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY kanssa?"

Ennakkoratkaisukysymys

Asianosaisten lausumat

12 Caprinin mukaan kysymykseen pitäisi vastata myöntävästi. Hän painottaa, että kaupparekisterimerkinnän puuttuessa Italian kauppakamarit eivät myönnä

kauppaedustajille todistuksia, jotka ovat välttämättömiä, jotta kauppaedustajat voivat noudattaa niitä heihin sovellettavia verotuksellisia ja sosiaalisia säännöksiä, joissa edellytetään todistusta liiketoiminnan aloittamista ja asianmukaista hoitoa varten. Kauppaedustaja ei siis voi tehokkaasti noudattaa edustussopimuksen mukaisia velvoitteitaan suhteessa päämieheensä, jos hänellä ei ole kyseistä todistusta, ja sen vuoksi kansalliset kaupparekisteriin liittyvät säännökset ovat ristiriidassa direktiivin kanssa.

13 Kun otetaan huomioon, että kaupparekisterimerkinnällä on vain toteava vaikutus, Caprinin mukaan rekisteriviranomaisella on velvollisuus vahvistaa suhteessa kolmansiin, että henkilö on itsenäinen kauppaedustaja, mikäli viimeksi mainittu itse pystyy näyttämään toteen toimivansa kauppaedustajana kirjallisen sopimuksen nojalla. Nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa asiasta oli riittävä näyttö, kun esitettiin edustussopimus, joten rekisteriviranomainen ei olisi saanut kieltäytyä hyväksymästä rekisteröintihakemusta.

14 Komission mukaan direktiivi ei ole esteenä nyt kyseessä olevalle kansalliselle lainsäädännölle, sikäli kuin kauppaedustajien vapaavalintaiselle kaupparekisteriin merkitsemiselle asetettu edellytys, jonka mukaan heidän on ensin kirjoittauduttava kauppaedustajien rekisteriin, ei vaaranna edustussopimusten pätevyyttä eikä yleisemmin ottaen rajoita direktiivillä taattua kauppaedustajan oikeussuojaa.

15 Komissio väittää, että esitetty kysymys koskee ongelmaa, joka ei ole suoraan yhteydessä kauppaedustajien tekemien oikeustoimien pätevyyteen. Koska kaupparekisteriin merkitseminen on vapaavalintaista kauppaedustajille, nämä voivat tehokkaasti tehdä sopimuksia ilman, että heidät olisi merkitty kaupparekisteriin. Ainoa direktiivistä johtuva pakottava ehto on takuu siitä, että kansallinen lainsäädäntö ei vaaranna edustussopimusten pätevyyttä ja että yleisemmällä tasolla sillä ei rajoiteta kauppaedustajien saman direktiivin johdosta nauttimaa oikeussuojaa.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

16 On totta, että yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainitussa asiassa Bellone antamansa tuomion 14—18 kohdassa, että kun otetaan huomioon direktiivin toisessa ja kolmannessa perustelukappaleessa kuvailtu direktiivillä annettu suoja, kauppaedustajan rekisteröimistä kauppaedustajien rekisteriin ei voida asettaa kauppaedustajan ja tämän päämiehen välisen sopimuksen pätevyyden edellytykseksi.

17 Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin todennut edellä mainitussa asiassa Bellone antamansa tuomion 11 kohdassa, että direktiivissä ei käsitellä kauppaedustajien rekisteröimistä sellaisenaan, vaan jäsenvaltioiden huoleksi jätetään vaatia jos ne katsovat sen tarkoituksenmukaiseksi, että kauppaedustajat on merkittävä rekisteriin, jos hallinnolliset tarpeet tätä edellyttävät.

18 Direktiivissä ei siis periaatteessa kielletä sitä, että jäsenvaltiot pitävät yllä rekistereitä, joihin kauppaedustajien pitää tai he voivat rekisteröityä, mukaan luettuna nyt esillä olevassa tapauksessa tarkoitettu kaupparekisteri.

19 Direktiivistä tulee merkityksellinen vain silloin, kun seuraukset siitä, että kauppaedustajaa ei ole merkitty kauppaedustajien rekisteriin, rajoittavat sitä suojaa, joka direktiivillä taataan kauppaedustajille näiden oikeudellisissa suhteissa päämiehiinsä. Sellaiset kansalliset säännökset, joista nyt käsiteltävänä olevassa asiassa on kyse ja joissa säädetään, että sellaista kauppaedustajaa, jota ei ole merkitty kauppaedustajien rekisteriin, ei voida merkitä kaupparekisteriin, eivät

kansalliselta tuomioistuimelta saatujen tietojen mukaan näytä vaikuttavan edustussopimuksen pätevyyteen eikä niillä muutenkaan ole vaikutusta sopimusosapuolten oikeussuhteisiin. Kansallisen tuomioistuimen on olosuhteet huomioon ottaen todettava, onko tästä kyse.

20 Ennakkoratkaisukysymykseen on siis vastattava, että direktiiviä on tulkittava siten, että se ei ole esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan kauppaedustajan merkitseminen kaupparekisteriin edellyttää kauppaedustajan merkitsemistä kauppaedustajien rekisteriin, edellyttäen, että kauppaedustajan kaupparekisteriin merkitsemättä jättäminen ei vaikuta kauppaedustajan päämiehensä kanssa tekemän edustussopimuksen pätevyyteen eikä muutenkaan heikennä kauppaedustajalle suhteessa päämieheensä kyseisellä direktiivillä taattua suojaa.

Oikeudenkäyntikulut

21 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneelle komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Tribunale civile e penale di Trenton (Italia) 6.12.2001 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annettua neuvoston direktiiviä 86/653/ETY on tulkittava siten, että se ei ole esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan kauppaedustajan merkitseminen kaupparekisteriin edellyttää kauppaedustajan merkitsemistä kauppaedustajien rekisteriin, edellyttäen, että kauppaedustajan kaupparekisteriin merkitsemättä jättäminen ei vaikuta kauppaedustajan päämiehensä kanssa tekemän edustussopimuksen pätevyyteen eikä muutenkaan heikennä kauppaedustajalle suhteessa päämieheensä kyseisellä direktiivillä taattua suojaa.

Wathelet Edward La Pergola

Jann von Bahr

Julistettiin Luxemburgissa 6 päivänä maaliskuuta 2003.

R. Grass M. Wathelet

kirjaaja viidennen jaoston puheenjohtaja